

Idealistisk och materialistisk historieskrivning¹

Gustav Vasa stärkte kungamakten, Gustav II byggde upp förvaltning, rustade upp och krigade, Karl X utvidgade Sverige till sin största utbredning, Karl XI byggde upp den karolinska armén och Karl XII krigade mest hela tiden. En viktig förutsättning för att Sverige kunde växa sig så stort var att omgivande stater var försvagade vid mitten av 1600-talet. De svenska stormaktsdrömmarna fyllde upp ett maktvakuum som fanns i norra Europa.

Det här är ett **idealistiskt** sätt att skriva historia, där historieämnet handlat om olika länders historia med kungarna i spetsen. Svensk och europeisk historia har stått i centrum för den historia vi läst och skrivit. Traditionellt har också historieskrivningen varit idealistisk.

Efter Karl XII:s död är stormaktstiden slut. Ett av de områden som förlorades var Livland som borde ha fått svåra följder eftersom vi fick en hel del spannmål därifrån. Men det visade sig att freden gav utrymme till tullfri import. Livland hade också kostat en hel del i försvarskostnader. Kopparhanteringen gick ner men järnproduktionen ökade kraftigt och avkastningen från jordbruket ökade också.

Det här är ett **materialistiskt** sätt att resonera. Historiematerialismen öppnade upp för ekonomiska förklaringar och en ny gren av historia växte fram under efterkrigstiden – ekonomisk historia. En av de första företrädarna för ekonomisk historia i Sverige, Eli Heckscher, lyfte fram de här aspekterna i ett arbete från 1941 ("Svenskt arbete och liv"). Han räknade vidare ut hur mycket näring människor kunde ha fått i sig vid olika tidpunkter. Det han tittade på var de utspisningsstater som fanns för ett antal gårdar. Även om materialet var begränsat så framkom ett tydligt mönster. Kalorisumman per dag och människa låg vid 1500-talets mitt på något över 4000, under 1600-talet på 2500-2900 och på 1700-talet på 3400-3500. Hans slutsats var därför att vi fick en standardförbättring när stormaktstiden var över. Det gäller även om man tar hänsyn till befolkningsökningen.

Vi kan ta ett exempel till för att visa skillnaden mellan idealism och materialism.

Idealistisk förklaring till Indiens frigörelse

Med sin unika personlighet lyckades Mahatma Gandhi ena landet. Genom icke-våldsprotester (ahimsa) blev motståndet allt större och självständigheten från Storbritannien kunde ske relativt oblodigt.

Materialistisk förklaring till Indiens frigörelse

Under första världskriget led Storbritannien stora förluster i skyttegravskriget. USA hade definitivt gått om Storbritannien som det ledande industrilandet och efter kriget blev det allt svårare att försvara stormaktsställningen med de omfattande kolonierna. Storbritannien hade inte ekonomi att försvara kolonierna och efter andra världskriget tvingades man släppa ifrån sig område efter område och kolonierna nådde självständighet.

¹ Allt i detta dokument bygger på Studiehandledning, Historia B, Nationellt centrum för flexibelt lärande, www.cfl.se

Idealistisk och materialistisk historiesyn kan ses som två olika sätt att förklara historiska händelser. Den idealistiska historiesynen betonar enskilda personer och idéers betydelse. Den materialistiska historiesynen ser på ekonomiska faktorer. Här betonas hur människor försörjt sig samt den tekniska utvecklingsnivån.

Det är naturligtvis också möjligt att kombinera båda synsätten. Man kan då hävda att en historisk person haft stor betydelse för en händelse men att en viktig förutsättning ändå varit de ekonomiska förhållandena.